

Naar man gør det, kan det vel neppe være det „borgerlige“, man fordømmer, idet man nemlig samtidig udtaler Misundelse over, at det er en Betegnelse, som kun to Partier i dette Ting benytter sig af. Det maa da være selve Begrebet „Samarbejde“, man fordømmer; men saa kommer der det mærkelige, at samtidig med, at man fordømmer det, indbyder man gensidig hinanden til et nyt Samarbejde. Baade fra socialdemokratisk og radikal Side har man Gang efter Gang hørt Indbydelser til et Samarbejde. Og det er i og for sig naturligt, at dette Tilbud kommer frem, saaledes som de politiske Forhold ligger. Da man ved Grundloven af 1915 indførte Forholdstalsvalgmaaden, og særlig da vi udformede den paa den Maade, som det skete ved Valgloven af 1920, nødvendiggjorde man et vist Samarbejde. Man udstykkede nemlig ved denne Valglov Flertalsmagten, man gjorde det umuligt, for den nærmeste Fremtid i alt Fald, at et enkelt Parti kunde erobre Flertallet og uden at søge Samarbejde kunde føre sin egen Politik. Jeg tror derfor, at man skal være klar over, at ved at indføre denne Valgmaade skabte man nye Forudsætninger for de politiske Retningslinier. Der er nemlig to Ting, som efter min Mening betegner Forholdstalsvalgmaaden, den binder den enkelte, men den frigør Partierne. Den binder den enkelte til hans Parti derved, at den knækker Halsen paa Løsgængere, den gør det umuligt, at en Mand kan staa som Løsgænger, at han kan staa frem paa et bestemt Standpunkt og i Kraft af det erobre sig et Flertal i en Kreds. Men samtidig giver den nye Muligheder for nye Partier, for smaa Sekter, smaa Grupper, Fraktioner, smaa Anskuelse ude i Befolkningen, den giver dem nye Muligheder for at kunne frigøre sig fra de hidtil bestaaende Partier og føre deres egen Politik. Og fordi det er saadan, er det i og for sig ganske naturligt, at man i Øjeblikket er saa stærkt optaget af noget, som man kalder at kunne „midtsamle i dansk Politik“. Men her tror jeg, at man gør sig skyldig i en stor Fejltagelse, naar man taler om, at en enkelt Person enten udenfor eller indenfor dette høje Ting skulde være i Stand til at midtsamle i dansk Politik. Jeg tror, det er en uløselig Opgave for nogen enkelt Person. Hvis det skal

lykkes at faa en Samling til Midten i dansk Politik i Fremtiden, tror jeg, man maa være klar over, at saa maa det være en Idé, en Tanke, en Grundanskuelse, der skal være det samlende, det kan ikke være nogen enkelt Person. Det er nu min Anskuelse, at som Forholdet i Øjeblikket er, hvor det i særlig Grad er det nationaløkonomiske og det socialøkonomiske Spørgsmaal, der er de interessante, er der neppe nogen anden Idé, der har denne midtsamlende Egenskab, end den Idé, der er Liberalismens gamle Idé, Frihandelen. Nu siger man nok, og det bliver sagt baade af det ærede Medlem Hr. Rode og det ærede Medlem Hr. Borgbjerg, at ogsaa de anerkender Frihandelens Idé, den er udmærket, den er rigtig, man den skal blot midlertidig afskaffes, og i Stedet for vil man rejse en ny Politik paa noget, som man kalder et bredt demokratisk Grundlag. Naar man saa skal forklare Befolkningen, hvori denne nye Politik da skal bestaa, viser det sig, at det kun bliver Snak i Taage, det er umuligt at faa Befolkningen til at forstaa, at Frihandelsideen er rigtig, men alligevel skal afskaffes, sættes ud af Virksomhed. Som Forsvar for en saadan Anskuelse siger man, at ekstraordinære Forhold kræver særlige Midler, og selv om Ideen er rigtig under normale Forhold, er Forholdene i Øjeblikket saa unormale, at man er nødt til at sætte den ud af Brug. Naar man skal have Folk til at forstaa, hvori de ekstraordinære Forhold bestaar, hvor vanskelige de er, hvor svære, uhyggeligt svære de er, saa nævner man næsten altid Tallet de 100 000 arbejdsløse, og selve Tallet 100 000 er i sig selv af en saadan Karakter, at man kan godt sige, det næsten overvælder Folk. Derfor tror jeg, at naar man staar overfor en saadan Begrundelse, skal man gøre Forsøg paa at analysere dette Tal, for det er rigtigt nok, at hvis der var et Moment, som kunde nødvendiggjøre, at man under en saadan Situation gik bort fra de anerkendte Teorier og Ideer, saa vilde et saadant Moment som det, at vort Samfund staa med 100 000 arbejdsløse, være af afgørende Betydning. Derfor tror jeg, man skal gøre sig den Ulejlighed nærmere at undersøge, hvad der er Aarsagen til denne Arbejdsløshed.

Naar man nu siger, at selve Aarsagen